

Nove družine: enake, drugačne, enakopravne

Biološki in socialni starši

Ko govorimo o družini ali o tem preiščujemo, se zdi, da dobro vemo, kaj je družina in kdo jo sestavlja. Vedno se nam pojavijo enake podobe o materi, očetu in otroku. Ob teh utrjenih predstavah se ne zavedamo, kako močno so se družine spremenile. Nekateri strokovnjaki prenašajo to znanje tudi v prakso in učijo, da je raznolikost družinskih skupnosti treba spoštovati in o tem več govoriti.

V preteklosti so bile različne družine najpogosteje posledica selitev ali smrti. Biološki starši so se na primer odselili v zahodne države in postali ekonomski migranti, otroke pa pustili starim staršem ali drugim sorodnikom, ki so prevzeli starševske obveznosti. Danes je (v Evropi, ZDA) raznovrstnost družin najpogosteje posledica tega, da biološki starši ne živijo skupaj, saj si najdejo nove partnerje in partnerke in s tem ustvarjajo nove družine. Z novimi starši, ki niso njihovi biološki starši, dobijo otroci nove pomembne odrasle, »pomembne druge«, ki postanejo njihovi starši v socialnem, čustvenem in ekonomskem smislu.

Starševstvo je torej lahko biološko utemeljeno, ni pa nujno. Razumemo ga lahko v širšem smislu kot socialni odnos in kot dinamično kategorijo, ki jo opredeljuje kakovost odnosa med otrokom in odraslim. Vendar ob starih in novih družinskih praksah tudi v razvitejših postindustrijskih družbah prevladujejo tradicionalne podobe.

V eni najbolj gledanih pogovornih oddaj na nemški nacionalni televiziji, kjer o svojem življenju pripovedujejo znane medijske osebnosti, ugledni politiki in strokovnjaki, je bil pred časom intervju z enim najbolj znanih nemških igralcev, Ottom Sandersom. Pred približno 20 leti se je poročil z znano igralko, ki je že imela dva majhna otroke. Pogovor je tekel o njunem skupnem življenju, o novih družinskih odnosih in o tem, kako težko je bilo na začetku uskladiti partnerski odnos in starševstvo. V intervjuju je igralec pripovedoval o tem, kako so se otroci privajali nanj kot na novega materinega partnerja in obenem na novega očeta in kako se je on sam privajal na svoje novo očetovstvo. Med pogovorom je Otto Sanders

med drugim poudaril, da mnogi opažajo, da mu je socialni sin, ki je tudi igralec, podoben. Oče in sin sta si podobna, čeprav nista biološko povezana. Igralec je ob tem opozoril, da podobnosti nastanejo med skupnim življenjem in da za podobnosti biologija ni nujno potrebna. Proti koncu pogovora pa ga je voditelj oddaje, J. B. Kerner, vprašal:

»Ali vam ni bilo nikoli žal, da niste imeli svojih otrok?« Na to vprašanje je Otto Sanders odgovoril: *»Niste me zares dobro poslušali, jaz imam svoje otroke!«*

Ta primer pokaže, kako težko se je otresti starih predstav, ki jih nosimo v sebi in ki nam jih redno prinašajo mediji, literatura ...

Istospolno starševstvo

Področje, ki je danes v Sloveniji tabuizirano in neznano, je istospolno starševstvo. Od heterospolnega starševstva se razlikuje po tem, da v istospolnem starševstvu praviloma eden od staršev ni biološki oče ali mama, ampak gre za »socialno starševstvo«. Druga razlika pa je v tem, da družine istospolnih staršev niso enakovredne družinam

Igor Modic

heterospolnih, saj že istospolni odnosi niso sprejeti kot del različnosti vsakdanjega življenja. V tem se kaže velik razkorak z večino zahodnih držav, kjer istospolna partnerska zveza ni le priznana, temveč tudi pravno izenačena s heterospolnimi partnerstvi (skandinavske države, Španija, Belgija, Nizozemska, Nemčija, Velika Britanija, ZDA itd.). V nekaterih državah je mogoča sklenitev partnerske zveze pred matičarjem, drugod pa poroka, ki je v vseh zakonskih členih izenačena s tradicionalno zakonsko zvezo (Danska, Nizozemska, Velika Britanija, Španija itd.). Tako živi v ZDA in Angliji že druga generacija otrok, ki so

rojeni v istospolnih družinah, v Nemčiji pa živi prva generacija polnoletnih otrok iz istospolnih družin, o kateri govori tudi ena prvih knjig na to temo: *In kaj pravijo k temu otroci?* avtoric Uli Streib - Brzič in Stephanie Gerlach (orig.: *Und was sagen die Kinder dazu?*, Querverlag, 2005). Če se torej ozremo po svetu, vidimo, da so istospolna partnerstva danes omajala dolgo prevladujoče prepričanje, da istospolni pari ne morejo imeti otrok in ne morejo biti družina. Nasprotno, vse več istospolnih parov se odloča za otroke, njihovo število pa je večje tam, kjer je odnos družbe do istospolnosti boljši. Tudi v Sloveniji je od letos

mogoča registracija istospolne skupnosti, kar pa še zdaleč ne pomeni, da so tudi družine istospolnih partnerjev enakopravne s heterospolnimi.

Za razširitev razumevanja o novih družinah nam lahko pomaga že omenjena knjiga avtoric Streib - Brzič in Gerlach, ki temelji na intervjujih z odraščajočimi in že odraslimi otroki, ki so bili rojeni v istospolni skupnosti ali pa v njej odrasli. V knjigi je zbranih 36 intervjujev otrok, starih od 6 do 28 let. Avtorici sta želeli, da intervjuji »govorijo sami zase«, obenem pa sta poskušali odgovoriti na vprašanje, kakšne so skupne značilnosti heterospolnih in istospolnih družin in

Enno Kapitzka

Otroci potrebujejo starše, ki jih ščitijo, spoštujejo in upoštevajo, jim dajejo toplino in varnost.

kakšne so razlike. V intervjujih se pokaže največ podobnosti. Podobno je to, kaj in kako otroci razmišljajo in kaj jih skrbi, kaj imajo radi in s kom se pripravajo, kako se v družinah pogovarjajo, sprejemajo ali zavračajo, s kom se družijo in česa si želijo. Iz intervjujev z otroki se naučimo, da kakovost družinske skupnosti ni odvisna od spolne orientacije odraslega, temveč od tega, koliko so odrasli sposobni biti partnerji in starši obenem ter partnerji v starševstvu.

Otroci potrebujejo starše, ki jih ščitijo, spoštujejo in upoštevajo, jim dajejo toplino in varnost. Otroci potrebujejo starše, ki so ob otroku in z veseljem spremljajo otroka v svetu in mu pomagajo, da svet spozna in ga začne razumevati. Sposobnost za star-

ševstvo je povezana tudi s tem, kako je človek sposoben ravnati z lastnimi travmami. Pomembno je, da jih ne prenaša nezavedno na otroka in da se z njimi ne sprijema tako, da pri tem izrablja otroka. Pomembno je, koliko je oseba stabilna in pristna ter koliko sta ti dve lastnosti udeleženi v odnosu z drugo odraslo osebo in v odnosu z otrokom. Za otroka, ki je ljubljen, je torej vseeno, ali so starši heterospolno ali istospolno usmerjeni, če odraščajo z mamo in očetom, z dvema mamama ali dvema očetoma.

Kje so razlike? Ena največjih razlik je, da otrok v istospolni družini ne pridobi znanja o tradicionalnih spolnih vlogah, ki bi bile vezane na moškega očeta in na žensko mamo. Otroci se

delitve dela in odgovornosti ter razlik v družini učijo iz samega odnosa, ki ga imata odrasla med seboj in ne iz vnaprej dane biološke konstelacije.

Nekateri otroci iz istospolnih družin imajo slabe izkušnje zaradi okolja, ki do takih družin ni strpno. V enem izmed intervjujev je deklica povedala: *»V šoli zmeraj kdo kaj neumnega reče, ampak imam dobro prijateljico, ki drži z mano. In moji mami se v šoli z učitelji dobro razumeta.«* (Lena, 9 let)

Sestra in brat sta v intervjuju dejala: *»O najinih starših poveva samo, če sva prepričana, da bodo to dobro sprejeli. Narejen imava tudi osebni test, kateri ljudje okoli naju so tolerantni in kateri ne.«* (Carolin 14, Paul 13)

Mnogi otroci so pripovedovali o dobrih izkušnjah: *»Zmeraj in povsod sem povedala, da živim z dvema mamama in tudi ne vem, zakaj ne bi, saj nisem nikoli imela težav s tem, nikoli mi*

Urška Boljkovac

ni kdo kaj slabega rekel.» (Karin, 20 let)

Najslabše je, če otroci doživijo, da je istospolna skupnost staršev slabo vrednotena.

Ob tem je neko dekle v intervjuju povedalo: »Tisti, ki homoseksualnost obsojajo, so napačni. Kaj naj z ljudmi, ki zavračajo mojo mamo, ki jo imam najrajši?« (Katrini, 19 let)

Tudi raziskave, ki so že bile narejene o istospolnih družinah, poudarjajo, da se mora otrok v istospolni družini spoprijeti z razliko. Pri tem mu pomaga dober odnos med starši. Tako je v sovražnem okolju bolj prepričan vase.

Vloga vzgojiteljev in pedagogov

Vrtci in šole so pri sprejemanju razlik zelo pomembni. V mnogih državah danes ni več dovolj, da vzgojiteljica otrokom pomaga obleči bundo, jih pelje na stranišče ... temveč se z otroki pogovarja tako, da se jim odpirajo nova vprašanja, ki jih naredijo občutljivejše za razlike in sposobnejše, da jih umestijo v bogastvo osebnih izkušenj brez vnaprejšnjih negativnih sodb. Vzgojiteljice in vzgojitelji, pedagogi in pedagoginje naj bi torej pomagali naučiti otroke, da rastejo z razli-

kami in jih razumejo kot bogatitev vsakdanjega sveta in ne kot grožnjo. Tuje raziskave dokazujejo, da se otroci, s katerimi so se vzgojiteljice in pedagogi v vrtcih in šolah pogovarjali enakovredno o različnih družinah, niso počutili manjvredne ali drugače prikrajšane, ker ne živijo v »normalni« družini. Za otroke je že pred tretjim letom starosti pomembno seznanjanje z dejstvom, da imajo nekateri otroci mamo in očeta, drugi živijo z mamo, tretji živijo z očetom ali staro mamo, nekateri imajo dva očeta ali dve mami, nekateri drugi pa imajo eno mamo in očeta, s katerim ne živijo, in še eno mamo in očeta, s katerima živijo. Omenila sem samo nekaj družinskih modelov, obstaja pa jih še veliko več.

V Nemčiji ugotavljajo, da živi danes vsak peti otrok v eni od omenjenih družinskih oblik in da tradicionalne družine počasi izginjajo. Nekateri sociologi so prevzeli slogan »po družini pride družina«. Odrasli si kljub padcu rodnosti po evropskih državah še vedno želijo otroka in raziskava ameriške sociologinje Elizabeth Thomson celo pokaže, da imajo več otrok tisti, ki živijo v sestavljenih družinah, saj imajo z novimi partnerji in partnerkami spet otroke, ki bi jih sicer, če bi

ostali v prejšnji partnerski zvezi, ne imeli. Nemška ministrica za družino, Ursula von der Leyen, je pred kratkim dejala: »V preteklih desetletjih smo zgradili zid okoli družine. V želji, da bi ostalo vse tako, kot je bilo v petdesetih letih, smo upali, da ostane takšna tudi družina. To je napačno. Družino, če jo hočemo obdržati, moramo živeti v okviru sodobnih pogojev.« (Die Zeit, 29. 06. 2006, str. 31).

Zdi se, da to, kar so včasih doživljali očetje, ki so sami hodili z otrokom k zdravnici, nakupovat in v šolo, doživljajo danes istospolni starši. Spomnim se različnih dogodkov, npr. znanec je s svojimi tremi otroki čakal v vrsti za potrditev letalskih kart, pa mu je uslužbenka hotela skupaj z njegovo karto potrditi še karto ženske, ki je stala za njim v vrsti. V času, ko je takšnih primerov vedno manj, pa je vse več tistih, ko na otroškem igrišču vpraša gospa z otrokom: »In katera je mama?« »To je naš sin!« »Ja, ampak katera je mama?« »Obe sva mami.« Gospa z otrokom ne razume, pa tudi ne sprašuje več. Še en dokaz, da se vzgoja začne že na otroških igriščih.

Mag. psih. **Silke Bercht**

svetovalka in psihologinja v zasebni praksi v Ljubljani

Iščemo medvedke

Tudi na Srednji ekonomski šoli Ljubljana (Roška cesta 2, Ljubljana) so sodelovali v natečaju Iščemo medvedke, ki smo ga pripravili Uredništvo Cicibana in Unicef Slovenija, ter zbirali denar za otroke v Bosni in Hercegovini. Poslali so jim paket igrač.

Nagrajenci septembrskega Cicibana

Nagradna izpolnjevanika

Rešitev: KONJ, OVCA.

Trije izžrebanci dobijo knjigo Založbe Mladinska knjiga: **Danijel Brilej**, Grobelno; **Tjaša Konda**, Ljubljana; **Lina Meglič**, Mirna.

Knjižne uganke za ves razred

Rešitev: 1 A, 2 B, 3 C, 4 Č, 5 D, 6 E.

Trije izžrebani razredi dobijo knjigo Založbe Mladinska knjiga: **2. r., I. OŠ Žalec, PŠ Gotovlje**,

Žalec; 1., 2., 3., r., PŠ Dražgoše, Železniki; 3. r., OŠ Oskarja Kovačiča, Ljubljana.

Legu Bionicle

Rešitev: Toa Inike prepoznaš po osvetljenih mečih.

Šest izžrebancev dobi igračo Legu Bionicle Inika: **Aleš Abraham**, Grad; **Matjaž Iskra**, Ilirska Bistrica; **Žan Hebar**, Središče ob Dravi; **Grega Janša**, Bled; **Klemen Kolenc**, Idrija; **Aleš Vučklič**, Murska Sobota.

Čestitamo!